

ความรอบรู้ด้านสุขภาพ สถานะสุขภาพ และพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เพื่อความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของประชาชน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี Health literacy, Health Status and Consumption Behavior of Agricultural Products for Safety from Pesticides of People in Phanom District, SuratThani Province.

สรุปรวบยอด เรื่องอ่วม สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บทนำ

สารกำจัดศัตรูพืชมีการใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก เนื่องจากระบบการผลิตในปัจจุบันที่เน้นความต้องการผลผลิตทางการเกษตรสูง ซึ่งสารกำจัดศัตรูพืชทุกชนิดมีความเป็นพิษต่อมนุษย์และสัตว์ การได้รับสัมผัสสารเคมีเข้าสู่ร่างกายมากที่สุด ได้แก่ การบริโภคมากกว่าการปฏิบัติหรือมีกิจกรรม ที่เกี่ยวข้อง (ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2558) ข้อมูลสถานสุขภาพจาก HDC ปี 2561- 2563 พบว่าจำนวนผู้ป่วยจากพิษสารกำจัดศัตรูพืชหรือสารเคมีทางการเกษตรมีแนวโน้มบวมขึ้นและเกิดขึ้นได้ในทุกกลุ่มวัย ทุกกลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะแต่กลุ่มที่ทำการเกษตรเท่านั้น ผลการตรวจคัดกรองหาความเสี่ยงจากสารกำจัดศัตรูพืชในประชากรไทย อายุ 15 ปีขึ้นไป พบอยู่ในระดับเสี่ยง และไม่ปลอดภัย จำนวนมาก และการเฝ้าระวังคุณภาพและความปลอดภัยอาหารในกลุ่มครอบครัวโลกในปี 2561 พบว่าการตรวจมีสารตกค้างไม่ผ่านมาตรฐาน ในผักสด ร้อยละ 66.7 ผลไม้สด ร้อยละ 48.8 ผักสมุนไพรและผักพื้นบ้าน ร้อยละ 60.0 (สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 2561) และในปี 2562 การตรวจวิเคราะห์สารตกค้างในผักและผลไม้ พบในกลุ่มควอลิตี้ ร้อยละ 52.4 (สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 2562) แสดงให้เห็นว่าผลการตรวจสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช พบตกค้างในผักและผลไม้สดไม่ผ่านมาตรฐาน ตามแนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ ของ WHO (1998) ที่ว่ากระบวนการทางปัญญาและทักษะทางสังคมส่งผลให้เกิดแรงจูงใจและความสามารถของบุคคลที่จะเข้าถึง เข้าใจและใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ โดยการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ ในด้านการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ การมีความรู้ ความเข้าใจ การใช้ทักษะการสื่อสาร ทักษะ การจัดการตนเอง ทักษะการตัดสินใจ จะนำไปสู่พฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ สถานะสุขภาพ และพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เพื่อความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของประชาชนอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามกรอบแนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพของ Nutbeam (2008) กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชน อายุ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 378 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามความรอบรู้ด้านสุขภาพ สถานะสุขภาพ และพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เพื่อความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยประยุกต์มาจากเอกสารศึกษา กรมสนับสนุนบริการกระทรวงสาธารณสุข วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น แบบสอบถามความรอบรู้ด้านสุขภาพ และแบบสอบถามพฤติกรรมในการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.95 และ 0.94 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษา

พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพในการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.77, SD = 0.57$) โดยรายละเอียดของระดับการจัดการเรื่องสุขภาพตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.86, SD = 0.63$) ต่ำสุดคือทักษะการสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.68, SD = 0.72$) ผลการตรวจคัดกรองหาความเสี่ยงจากสารกำจัดศัตรูพืช โดยใช้กระดาษทดสอบโคลีนเอสเตอเรส (Cholinesteres reactive paper) ส่วนใหญ่มีความเสี่ยง ร้อยละ 53.17 รองลงมา คือ ไม่ปลอดภัย ร้อยละ 26.98 ปลอดภัย ร้อยละ 17.72 และระดับปกติ ร้อยละ 2.12 ตามลำดับ พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของประชาชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.66, SD = 0.61$) โดยประเด็นที่สูงสุด คือประเด็นใช้น้ำเปล่าล้างผัก/ผลไม้สดเป็นเวลามากกว่า 2 นาที ต่อการล้างในแต่ละครั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97, SD = 0.86$) ต่ำสุดคือประเด็น การเลือกซื้อผัก/ผลไม้สดที่ปลูกในท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.30, SD = 0.93$)

ผลการตรวจคัดกรองหาความเสี่ยงจากสารกำจัดศัตรูพืช ที่พบมีความเสี่ยงถึง ร้อยละ 53.17 จำเป็นต้องส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มภาวะสุขภาพเสี่ยง โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เป็นความท้าทายที่ยิ่งใหญ่สำหรับผู้ให้บริการด้านสุขภาพระดับปฐมภูมิในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมการบริโภคด้านความปลอดภัยในเมืองรุก

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้ครอบคลุมทั้งปัจจัยภายในตัวบุคคลและปัจจัยภายนอก
2. ควรศึกษา พัฒนาโปรแกรมในการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2558). รายงานผลการวิจัย เรื่องการศึกษาพัฒนาแนวทางการจัดการความเสี่ยงจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกลุ่มออร์แกนอโฟสเฟต ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ปีที่ 1 : จังหวัดเชียงรายและจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ : อินฟินิตี้ มีเดีย.
- สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. (2561). รายงานประจำปี 2561. ม.ป.ท. : ม.ป.ท.
- สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. (2562). รายงานประจำปี 2562. ม.ป.ท. : ม.ป.ท.
- Nutbeam, D. (2008). The evolving concept of health literacy. *Social Science & Medicine*, 67(12), 2072-2078.
- World Health Organization. *Health Promotion*. WHO Publications ; 1998.

